

»Merkur« sa partizanskom posadom

Kap. korv. Dušan Vesić, Split

Stvaranje mlade Titove ratne mornarice usko je vezano sa dejstvom naših jedinica u Makarskom primorju. Aktivnost na Jadranu počela je, u stvari, odmah poslije okupacije kada su partizanski borci, predvođeni komunistima, vršili prebacivanje ilegalaca i novih boraca sa otoka na obalu, prevoženje zarobljenog i prikupljenog oružja i prenošenje partijske pošte i štampe.

Velika aktivnost dvaju odreda na relativno malom teritoriju oko Gradca i u neposrednoj blizini ustaškog garnizona u Makarskoj nije dugo mogla ostati nezapažena. Oveća ustaško-žandarmerijska patrola iznenada se pojavila u Miljačićima 22. januara 1942. godine i kasno noću uhvatila sedam nenaoružanih partizana za vrijeme dogovora.

Slijedećeg dana, odlukom Mjesnog komiteta Partije napravljen je plan akcije za oslobodjenje ovih drugova, koje su ustaše kanili sprovesti u Makarsku. Međutim, brod kojim su ih htjeli deportirati uslijed lošeg vremena nije pristao toga dana u Gradcu pa je tako i plan akcije izmijenjen. Partizani su to doznali pa su onesposobili za plovidbu i ostale motorne čamce koji su se našli toga dana u luci kako ih okupator ne bi mogao upotrijebiti za prevoženje uhapšenih drugova.

— Da ih ovi zločinci ne sprovedu pješice? — upitao je netko.

— Treba odmah postaviti zasjedu na cesti i obezbijediti kontrolu svih izlaznih putova našim patrolama.

Jedna patrola odmah je napala i bez otpora razoružala posadu finansijske stanice, pa su borci tom prilikom zaplijenili 12 pušaka i jedan pištolj.

— Ko je ono na putu? Zar nije to koljač Jozo Medar iz Metkovića? — pitao je borac iz jedne patrole koja je prolazila kroz Gradac.

— Izgleda da jeste — odgovorio mu je netko od drugova. Odmah je napravljen plan hapšenja ovog zločinca koji se nenadano toga jutra našao u Gradcu.

Patrola mu je užurbanim korakom pošla u susret, ali je on to primijetio i počeo bježati. Poslije svega nekoliko koraka stigao ga je drug Gojko Ujdurović (narodni heroj, poginuo u petoj neprijateljskoj ofenzivi) i oborio prvim metkom.

* * *

Borba se nasplamsavala. Nastavila se i slijedećeg dana. Opsada žandarmerijske kasarne se sužavala, ali se sasvim blizu nije moglo. U jednom od partizankih naleta poginuo je pod zidinama kasarne i omladinac Ivo Raić...

Jako more i pojačani vjetar natjerali su sutradan, 24.

januara oko 10 časova, posadu jednog broda da upravi kurs iz Metkovića prema Gradcu.

— Nepoznati brod se približavao luci — upozorio je svoje drugove jedan od boraca.

— Tako je... Uplovljava... Sigurno ne zna za našu akciju — zaključili su ostali.

Bio je to motorni jedrenjak koji je na svojim bokovima i po krmi nosio ime »Merkur«. U luku je odmah upućena jedna desetina boraca pod komandom druga Vitomira Viskića sa zadatkom da spriječi iskrcavanje eventualnih neprijateljskih snaga za koje se pretpostavljalo da će ovim brodom stići u pomoć opsjednutim žandarima.

Pri uplovljenju u luku partizani su primijetili da je brod natovaren materijalom i da u njemu nema vojske, pa se komandant Vitomir Viskiće sa još dvojicom naoružanih drugova uputio čamcem na vesla u susret jedrenjaku, zaustavio ga, popeo se na njegovu palubu i naredio komandantu da uplovi u luku.

— Je li to »Merkur«? — pitao je Viskiće.

— Jeste — odgovorio je vlasnik broda.

— Što prevozite?

— Teret.

— Kakav teret? Za koga?

— 110 tona brašna, pasulja i drugih namirnica za ustaške garnizone u Makarskoj i Omišu...

Članovi Mjesnog komiteta, angažirani u štabu odreda, donijeli su odluku da se sva hrana iskrca za potrebe partizana, a jedan dio da se podijeli narodu.

Veći dio hrane odmah je iskrcan u Gradcu, a ostatak je istim brodom naredne noći prevezen u Ploče i tamo iskrcan. Dodijeljen je drugim partizanskim jedinicama.

U toj plovidbi »Merkura« od Gradca do Ploča, posadu broda sačinjavali su borci partizanskog odreda pod komandom starog pomorskog kapetana Miloša Andrijaševića koji se u tu svrhu dobrovoljno stavio na raspolaganje odredu.

— Što ćemo s brodom? — pitali su se partizani pošto su iskrcali hranu.

Pustit ćemo ga da nastavi plovidbu. Još će nam on koristiti.

Brod je zatim predan staroj posadi koja se ubrzo izgubila u tamnoj noći prema Podgori, svojoj matičnoj luci.

* * *

Opsada žandarmerijske stanice u Gradcu trajala je do 25. januara uveče, kad su se partizani povukli prema Biokovu.

Sutradan, jedna talijanska torpiljarka sa 25 ukrcanih vojnika i žandarma približila se Gradcu. Nakon kratkotrajne vatre brodske artiljerije po izmišljenim partizanskim položajima, sa kojih, razumljivo, nije ni moglo biti odgovora, torpiljarka je 26. januara 1942. godine iskrcala pojačanje.

PC-1 »Partizan I« jedan od naših prvih patrolnih čamaca.

Nešto kasnije, prestrašeni ovim napadom žandarmi su uputili slijedeću poruku »Oružničkom zapovijedništvu NDH« u Zagreb:

»Dne 24. ovog mjeseca oružnička postaja Gradca napadnuta je od 200 komunista puščanom paljbom. Do danas pokusni oružnik umro je od rane. Tri komunista ubijena, a tri teško ranjena. 26. ov. mj. upućen na lice mjesta vodni zapovijednik sa pet oružnika postaje Makarska i 20 talijanskih vojnika. Vojnici su se isti dan vratili, a vodnik sa oružnicima ostao. Brzojavne i brzoglasne linije prekinute.

Saobraćaj također, uslijed porušenih dvaju mostova. Molimo žurno pojačanje oružničkom pričuvom. Oružnička postaja se i dalje brani«.

Slučaj sa opsadom Gradca i zapljenom »Merkura« imao je krupan politički značaj, ne samo na području Biokova, već i na čitavom teritoriju srednje i južne Dalmacije. To je bila prva oružana borba na obalnom pojasu južno od Splita, a u njenom okviru i prva akcija u narodnooslobodilačkoj borbi na moru. »Merkur« je bio prvi veći brod sa partizanskom posadom.